

KALEVI AHO

LUDUS SOLEMNIS
MUSIC FOR AND WITH ORGAN

JAN LEHTOLA

SUPER AUDIO CD

AHO, KALEVI (b. 1949)

1	QUASI UNA FANTASIA for horn and organ (2011) PETRI KOMULAINEN <i>horn</i>	17'15
2	EPILOGUE for trombone and organ (1998) JUSSI VUORINEN <i>trombone</i>	4'26
3	CONTRAPUNCTUS XIV from 'Die Kunst der Fuge' by J. S. Bach, completion by Kalevi Aho (2011)	15'41
4	HÄÄMARSSI I (WEDDING MARCH I) (1973)	1'49
5	HÄÄMARSSI II (WEDDING MARCH II) (1976)	1'49
6	HÄÄSOITTO (WEDDING MUSIC) (1999)	3'30

7	LUDUS SOLEMNIS (1978)	6'04
8	IN MEMORIAM (1980)	5'13
9	LAULU MAASTA (SONG OF THE EARTH) for violin, oboe and organ (2002) KAIJA SAARIKETTU <i>violin</i> · ANNA-KAISA PIPPURI <i>oboe</i>	4'41

TT: 62'08

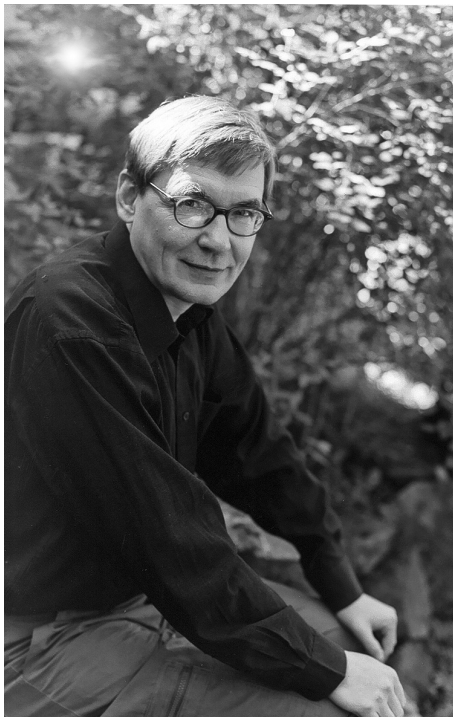
JAN LEHTOLA

The Main Organ of St Paul's Church, Helsinki, Finland [1, 2, 9]

The 1998 Porthan organ of Kotka Church, Finland [3]

The 1907/2008 Åkerman & Lund organ of S:t Johannes kyrka, Malmö, Sweden [4-8]

All works published by Fennica Gehrman

KALEVI AHO

Kalevi Aho was born in 1949. He commenced violin studies at the age of ten, and his first compositions date from this time. Aho studied the violin and composition (under Einojuhani Rautavaara) at the Sibelius Academy in Helsinki and continued his studies in Berlin as a pupil of Boris Blacher at the Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst. From 1974 until 1988 he was a lecturer in musicology at Helsinki University, and from 1988 until 1993 he was a professor of composition at the Sibelius Academy. Appointed as the Lahti Symphony Orchestra's composer-in-residence in 1992 and as its honorary composer in 2011, Aho has been a freelance composer since the autumn of 1993.

Aho's extensive œuvre includes (2013) five operas, fifteen symphonies, twenty concertos, other orchestral and vocal works as well as chamber music, and arrangements and orchestrations of works by other composers. He is an assiduous writer on music and has occupied a number of important positions in Finnish cultural life.

I am certainly not the only contemporary composer for whom the organ has long been a problematic instrument.

Compared with writing for the piano, I found it irksome that touching the keys of the organ cannot affect the strength of the sound, but only its articulation (e.g. *staccato* and *legato*). Nor can melodic phrases make a *diminuendo* or *crescendo* in the way that wind and string players can achieve. Thirdly, as a string player (my own main instrument is the violin) I was disturbed for a long time by the organ's (and indeed the piano's) equal temperament; on the organ it is impossible to achieve pure intervals comparable with those of a string instrument.

On the other hand the organ is impressive because it can produce a great

diversity of sound in different colours by means of registration; the instrument's tonal range is vast, and the difference between *pianissimo* and *fortissimo* can be shattering. Every organ is different, however, so works carefully tailor-made for one particular organ, using its specific registers, may not work well on other organs.

The first organ pieces I wrote were *Wedding March I* (1973) and *II* (1976), which were heard for the first time at my sister Kaija's wedding at Forssa Church in 1976. *Wedding March I* had in fact been written as a wedding gift for another couple, but was not performed at that time. The third wedding piece on this disc, *Wedding Music*, is later: I composed it in 1999 for the wedding of Tuuli, daughter of Tuomas Kinberg, general manager of the Lahti Symphony Orchestra. All of these wedding pieces are tonal; I did not want to distract attention from the main focus of the day – on the bride and groom – but rather, above all, to create a suitable atmosphere.

In 1978, I wrote a piece named *Ludus solemnis* for the inaugural concert of a new organ in the church of my home town, Forssa; the organ was constructed by the organ builder Veikko Virtanen and the piece was premièred by Tapio Tiitu. While composing the piece I had the disposition of the new Forssa organ in front of me, and my starting point was abstractly orchestral: I tried to imagine the string-like, woodwind-like and brass-like nuances of the new organ. I could not try them out in advance, however, as the instrument was still under construction. Tapio Tiitu gave me a valuable piece of advice: not to write too precisely for the various registers. Often it is sufficient just to indicate the dynamic level, in which octave the note should sound and any possible doublings – and, in terms of tone colour, just the main nuances (for instance whether to use the reed or flute stops).

My next organ work was *In memoriam*, which I wrote in 1980 for the funeral of the author Juha Mannerkorpi. The piece builds on the musical letters of Juha

Mannerkorpi's name (h-a-a-e-r(e)=B-A-A-E-D), and the organist Lauri Esko premièred the work at Mannerkorpi's funeral service on the small organ of Honkanummi Chapel. Here I could not work with tonal colours to the same extent, but I tried adding or subtracting registrations to achieve the maximum dynamic range.

In August 1994, at Helsinki's Tempeliaukion kirkko (Rock Church), there was concert featuring my Eighth Symphony, for organ and orchestra, and also my Ninth Symphony, for trombone and orchestra. The soloist in the latter work was Christian Lindberg. This gave rise to my first piece of chamber music with organ, written at Lindberg's suggestion: *Epilogue* for trombone and organ (1994/98). In this piece I exploited primarily the songful qualities of the trombone. The next small piece of chamber music with organ was *Laulu maasta* (*Song of the Earth*) for violin, oboe and organ, composed for my father's funeral in February 2002. I myself played the violin part at the ceremony, and my brother Keijo was the oboist.

The most extensive of my chamber compositions with organ is *Quasi una fantasia* for horn and organ. I composed the work in December 2011 for Petri Komulainen and Jan Lehtola, and they gave the first performance in Helsinki on 11th March 2012. The piece is extremely virtuosic, and almost concerto-like in nature. At times the horn plays also quarter-tone scales by combining 'perfect' and 'imperfect' (the 7th, 11th and 13th) overtones of different harmonic series together. The organ part is slightly thinner and more linear than in my solo organ works, so the piece works better as chamber music.

In 2011 Jan Lehtola said that he intended to perform Bach's *Die Kunst der Fuge* on the organ the following year. I then mentioned to him that I would be happy to complete the unfinished final fugue, *Contrapunctus XIV*, for these concerts. Bach's intention in *Contrapunctus XIV* had been to write a large-scale

quadruple fugue with four themes as the culmination of the entire *Kunst der Fuge*. My completion, dating from June 2011, comprises almost exactly a third of the whole final fugue, and begins at the point when the first three fugue themes have been heard together for the first time. When the various combinations of these three themes have been heard, the ‘main theme’ of *Die Kunst der Fuge* appears in dotted rhythm, in very complex stretti with the inversion, augmentation and diminution of the dotted theme. The work culminates with all four themes (the ‘main theme’ now in its original rhythmic form) being heard together. In this fugue I remained true to the style of Bach, without trying to become more ‘modern’ in the completion. Jan Lehtola premièred the completed fugue on the famous historical organ of Altenburg Castle Church in Germany on 4th August 2012. Immediately afterwards, I made versions of *Contrapunctus XIV* for (string) quartet and for string orchestra that were almost identical to the organ piece. The quartet version was premièred by the Raschèr Saxophone Quartet in Hamburg in May 2012, and the string orchestra version by Camerata Nordica in Gamleby Church, Sweden, in March 2013.

© *Kalevi Aho 2013*

Jan Lehtola is one the most successful and dynamic Finnish organists of his generation. He has appeared with the leading Finnish orchestras, working with conductors including Sakari Oramo, Muhai Tang and Osmo Vänskä. He has performed at many international festivals, including the Lahti Organ Festival, Kuhmo Chamber Music Festival and the Festival of New Organ Music in London and given recitals in leading European churches and concert halls such as La Trinité in Paris, St Paul’s Cathedral and Westminster Abbey in London, St Thomas Church in Leipzig and the Leipzig Gewandhaus.

Dedicated to the promotion of new music, Lehtola has had works written for him by composers such as Kalevi Aho, Thierry Escaich, Naji Hakim and Pehr Henrik Nordgren. He is the artistic director of the Organo Novo Festival in Helsinki and chairman of the Finnish Organum Society. For the Finnish Broadcasting Company (YLE) and various record labels he has made a large number of recordings, in repertoire including works by J. S. Bach, Naji Hakim, Einojuhani Rautavaara, Camille Saint-Saëns and Charles-Marie Widor.

Among Jan Lehtola's organ teachers are Olli Porthan, Jacques van Oortmerssen, Ludger Lohmann and Naji Hakim. He graduated from the Department of Church Music at the Sibelius Academy, gaining his diploma with distinction in 1998. In 2000 he gave his Sibelius Academy début recital, and in 2005 received a doctorate for his dissertation on Oskar Merikanto as a transmitter of European influences to Finland. He is a lecturer in organ music at the Sibelius Academy, and also gives masterclasses.

For further information, please visit www.janlehtola.com

Kalevi Aho (s. 1949) alkoi opiskella viulunsoittoa kymmenvuotiaana, ja samaan aikaan syntyivät jo hänen ensimmäiset sävellyksensä. Aho ryhtyi opiskelemaan viulunsoittoa ja sävellystä Sibelius-Akatemiassa. Hänen sävellyksenopettajansa oli Einojuhani Rautavaara. Hän jatkoi opintojaan Berliinissä Boris Blacherin johdolla (Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst). Vuosina 1974–88 hän oli Helsingin yliopiston musiikkitieteen lehtorina ja 1988–93 hän toimi Sibelius-Akatemian vs. sävellyksen professorina. Vuosina 1992–2011 Aho on toiminut Sinfonia Lahden nimikkosäveltäjänä, jonka jälkeen hänet nimitettiin orkesterin kunniasäveltäjäksi. Syksystä 1993 Aho on toiminut vapaana säveltäjänä.

Hänen tuotantoonsa kuuluu viisi oopperaa, 15 sinfoniaa, 20 konserttoa, muuta orkesteri- ja vokaalimusiikkia sekä runsaasti kamari- ja soolosoitinmusiikkia. Hän on tehnyt myös lukuisia sovituksia ja orkestrointeja muiden säveltäjien teoksista, ja on tullut tunnetuksi myös ahkerana musiikkikirjoittajana ja kolumnistina. Kalevi Aho on toiminut monissa suomalaisen kulttuurielämän tärkeissä tehtävissä.

En varmaan ole ainoa nykysäveltäjä, jolle urut olivat pitkään ongelmallinen instrumentti.

Pianoon verrattuna koin ongelmaksi, että kosketuksella ei voi vaikuttaa sävelvoimakkuuteen, vaan vain artikulaatio on mahdollinen (esim. *staccato-legato*). Melodisiin fraaseihin ei voi myöskään tehdä diminuendoja ja crescendoja siten kuin puhallin- ja jousisoittimissa. Kolmanneksi jousisoittajana (pääsoittimeni on viulu) minua häiritsi pitkään urkujen (kuten myös pianon) tasavireisyys; instrumentilla ei voi saavuttaa esimerkiksi jousisoittimiin verrattavaa intervallipuhautta.

Toisaalta vaikuttavaa uruissa on, että instrumentista saa mitä moninaisimpia äänenvärejä eri rekisteröinnein, soittimen ääniala on valtava, ja *pianissimon* ja *fortissimon* erot voivat olla järisyttäviä. Kaikki urut ovat kuitenkin erilaisia, jolloin tietyille uruille tarkkaan räätälöidyt teokset näille uruille ominaisia rekistereitä käyttäen eivät välttämättä toimi hyvin muilla uruilla.

Ensimmäiset urkukappaleeni olivat *Häämarssit I* (1973) ja *II* (1976), jotka soivat ensimmäistä kertaa siskoni Kaijan häissä Forssan kirkossa 1976. *Häämarssi I* on sävelletty alun perin jo 1973 häälahjaksi eräälle toiselle tuttavapariskunnalle, mutta sitä ei tuolloin esitetty. Tällä levyllä oleva kolmas häämusiikki, *Hääsoitto* on myöhäisempi, sävelsin sen 1999 Sinfonia Lahden intendentin Tuomas Kinbergin Tuuli-tyttären häihin. Kaikki häämusiikit ovat tonaalisia, en ole halunnut niillä viedä päähuomiota juhlan keskipisteenä olevalta vihkiparilta, vaan viritää ennen kaikkea sopivan tunnelman.

Vuonna 1978 sävelsin synnyinkaupunkini Forssan kirkon uusien, Veikko Virtasen urkurakentamon valmistamien urkujen vihkiäiskonserttiin teoksen *Ludus solemnis*, jonka kantaesitti Tapio Tiitu. Minulla oli sävellystyön aikana edessäni Forssan uusien urkujen dispositio, ja lähtökohta oli abstraktisti orkestraalinen; yritin kuvitella uruista jousisoitinmaisaa, puupuhallinmaisaa ja vaskimaisia sävyjä. En kuitenkaan voinut etukäteen kokeilla niitä, koska instrumentti oli vielä rakenteilla. Tiitu antoi minulle sen arvokkaan ohjeen, että rekisteröintejä ei kannata kirjoittaa liian tarkasti, usein riittää, kun merkitsee vain dynamiikan, oktaavialan ja mahdollisia kaksinnuksia, sekä sointiväreistä pelkät päävärit (esim. käyttäkö kieli- tai huiluäänikertoja).

Seuraava urkuteos oli *In memoriam*, jonka sävelsin vuonna 1980 kirjailija Juha Mannerkorven hautajaisiin. Teos rakentuu Juha Mannerkorven nimen musiikillisille kirjaimille ja urkuri Lauri Esko kantaesitti teoksen Mannerkorven siunaustilaisuudessa Honkanummen kappelissa sen pienillä uruilla. Tässä en voi-

nut ajatella niinkään äänenvärejä, vaan yritin rekistereitä lisäämällä tai vähentämällä saada teokseen maksimaalisen suuret dynaamiset erot.

Elokuussa 1994 Helsingin TempPELLIAUKION kirkossa esitettiin uruille ja orkesterille säveltämäni 8. sinfonia yhdessä pasuunalle ja orkesterille kirjoittamani 9. sinfonia kera. Jälkimmäisessä solistina oli Christian Lindberg. Tämä poiki Lindbergin aloitteesta ensimmäisen urkukamarimusiikkisävellykseni, teoksen *Epilogi* pasuunalle ja uruille (1994/98). Pasuunaa olen käyttänyt *Epilogissa* ennen kaikkea laulullisena soittimena. Seuraava pieni urkukamarimusiikkisävellykseni *Laulu maasta* on taas sävelletty viululle, oboelle ja uruille isäni hautajaisiin helmikuussa 2002; soitin isäni siunaustilaisuudessa itse viulua ja veljeni Keijo oli oboistina.

Laajin urkukamarimusiikkiteokseni on *Quasi una fantasia* käyrätorvelle ja uruille. Sävelsin teoksen joulukuussa 2011 Petri Komulaiselle ja Jan Lehtolalle, ja he kantaesittivät sen Helsingissä 11.3.2012. Kyseessä on varsin virtuoosinen, ilmeeltään melkein konserttomainen sävellys. Käyrätorvi soittaa siinä välillä myös eri yläsävelsarjojen ”epäpuhtaita” ja ”puhtaita” yläsäveliä yhdistelemällä rakennettuja neljäsosa-askelasteikkoja. Urkuisuus on hiukan ohuempi ja lineaarisempi kuin soolourkusävellyksissäni, jotta teos toimisi paremmin kamarimusiikkina.

Vuonna 2011 Jan Lehtola kertoi, että hän aikoo seuraavana vuonna esittää uruilla Bachin *Die Kunst der Fuge* -teoksen. Mainitsin tuolloin hänelle, että voisin näitä konsertteja varten mielellään täydentää teoksen keskeneräiseksi jääneen viimeisen fuugan *Contrapunctus XIV:n*. Bachin aikomuksena oli luoda *Contrapunctus XIV:sta* laaja, neljästä teemasta kostuva nelosfuuga, joka kruunaisi koko *Die Kunst der Fugen*. Kesäkuussa 2011 tekemäni täydennys käsittää lähes tarkalleen kolmanneksen viimeisen fuugan kokonaisuudesta, ja se alkaa siitä hetkestä, jossa fuugan kolme ensimmäistä teemaa ovat soineet ensi kertaa yhdessä. Kun kolmen teeman eri yhdistelmät on käyty läpi, tulee mukaan pisteellisessä rytmissä *Die Kunst der Fugen* ”pääteema”, jota käsitellään monimutkaisin ahtokuluin.

Teos huipentuu siihen, kun kaikki neljä teemaa (”pääteema” nyt rytmiltään alkuperäisessä muodossaan) soivat yhdessä. Olen pysytellyt fuugassa Bach-tyylissä pyrkimättä modernisoimaan täydennystäni. Jan Lehtola kantaesitti täydennetyt fuugan saksalaisen Altenburgin linnankirkon kuuluisilla historiallisilla uruilla 4.8.2012. Heti perään tein *Contrapunctus XIV:stä* urkuteokselle melkein identtiset versiot myös (jousi)kvartetille ja jousiorkesterille. Edellisen kantaesitti Raschèr-saksofonikvartetti Hampurissa jo toukokuussa 2012, ja jälkimmäisen Camerata Nordica -jousiorkesteri maaliskuussa 2013 ruotsalaisessa Gamlebyn kirkossa.

© *Kalevi Aho 2013*

Jan Lehtola on yksi sukupolvensa menestyksekkäimmistä ja dynaamisimmista suomalaisurkureista. Hän on esiintynyt merkittävimpien kotimaisten orkestrojen ja mm. kapellimestareiden Sakari Oramon, Muhai Tangin ja Osmo Vänskän kanssa. Lehtola on esiintynyt monilla kansainvälisillä festivaaleilla, mm. Lahden Kansainvälisellä Urkuviikolla, Kuhmon Kamarimusiikissa ja uuden urkumusiikin festivaalilla Lontoossa sekä resitaalein monissa Euroopan merkittävässä kirkoissa ja konserttisaleissa, mm. Pariisin La Trinitéssa, Lontoon St. Paulin katedraalissa ja Westminster Abbeyssa, Leipzigin Tuomaskirkossa, sekä Leipzigin Gewandhausissa.

Lehtola on omistautunut uuden musiikin esiintuomiseen, ja hänelle ovat kirjoittaneet teoksia mm. Kalevi Aho, Thierry Escaich, Naji Hakim ja Pehr Henrik Nordgren. Lehtola on Helsingissä järjestettävän Organo Novo -festivaalin taiteellinen johtaja ja Organum-seuran puheenjohtaja. Hän on tehnyt lukuisan määrän äänityksiä Yleisradiolle sekä levyttänyt runsaasti useille levymerkeille ohjelmistossaan mm. J.S. Bachin, Naji Hakimin, Einojuhani Rautavaaran, Camille Saint-Saënsin ja Charles-Marie Widorin teoksia.

Jan Lehtolan urkuopettajista mainittakoon Olli Porthan, Jacques van Oortmerssen, Ludger Lohmann ja Naji Hakim. Lehtola valmistui Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osastolta musiikin maisteriksi ja suoritti urkujensoiton A-tutkinnon erinomaisin arvosanoin vuonna 1998. Vuonna 2000 hän antoi Sibelius-Akatemian ensikonsertin, ja musiikin tohtorin tutkinnon hän suoritti 2005 aiheenaan Oskar Merikanto eurooppalaisten vaikutteiden välittäjänä Suomessa. Lehtola työskentelee urkumusiikin lehtorina Sibelius-Akatemiassa ja opettaa myös mestarikursseilla.

Lisätietoja Jan Lehtolasta: www.janlehtola.com

Kalevi Aho wurde 1949 geboren. Im Alter von zehn Jahren erhielt er seinen ersten Violinunterricht; in dieser Zeit entstanden seine ersten Kompositionen. Aho studierte Violine und Komposition (bei Einojuhani Rautavaara) an der Sibelius-Akademie in Helsinki und setzte seine Studien bei Boris Blacher an der Staatlichen Hochschule für Musik und Darstellende Kunst fort. Von 1974 bis 1988 war er Dozent für Musikwissenschaft an der Universität Helsinki; in den Jahren 1988 bis 1993 Professor für Komposition an der Sibelius-Akademie. Vom Lahti Symphony Orchestra 1992 zum Composer-in-Residence und 2011 zum Ehrenkomponist ernannt, ist Aho seit 1993 als freischaffender Komponist tätig.

Zu Ahos umfangreichem Schaffen zählen (Stand 2013) 5 Opern, 15 Symphonien, 20 Konzerte, weitere Orchester- und Vokalwerke sowie Kammermusik; außerdem hat er Werke anderer Komponisten arrangiert und orchestriert. Er hat zahlreiche Texte zur Musik vorgelegt und bekleidet eine Reihe wichtiger Ämter im kulturellen Leben Finnlands.

Ich bin sicherlich nicht der einzige Komponist der Gegenwart, für den die Orgel lange ein problematisches Instrument war.

Im Vergleich zum Klavier empfand ich es als Einschränkung, dass der Anschlag der Tasten bei der Orgel keine Auswirkungen auf die Stärke des Klangs, sondern nur auf seine Artikulation (z.B. *staccato* und *legato*) hat. Auch fehlt den Melodiephrasen das Diminuendo oder Crescendo, das Bläser und Streicher umsetzen können. Und drittens störte mich als Streicher (mein Hauptinstrument ist die Violine) lange Zeit die gleichstufige Stimmung der Orgel (zugegebenermaßen auch des Klaviers); auf der Orgel ist es unmöglich, reine Intervalle zu spielen, die mit denen eines Streichinstruments vergleichbar wären.

Andererseits beeindruckt die Orgel durch den großen Klangfarbenreichtum ihrer Register, ihr Tonumfang ist riesig und der Unterschied zwischen Pianissimo und Fortissimo kann erschüttern. Jede Orgel aber ist anders, so dass Werke, die einer bestimmten Orgel mit ihren spezifischen Registern auf den Leib geschrieben sind, nicht unbedingt auch auf anderen Orgeln funktionieren.

Die ersten Orgelstücke, die ich komponierte, sind *Hochzeitsmarsch I* (1973) und *II* (1976), die 1976 bei der Hochzeit meiner Schwester Kaija erstmals in der Kirche von Forssa erklangen. *Hochzeitsmarsch I* war eigentlich als Hochzeitsgeschenk für ein anderes Paar entstanden, wurde aber seinerzeit nicht aufgeführt. Die dritte Hochzeitskomposition auf dieser CD, *Hochzeitsmusik*, stammt aus späterer Zeit: Ich komponierte sie 1999 für die Hochzeit von Tuuli, der Tochter von Tuomas Kinberg, des Intendanten des Lahti Symphony Orchestra. All diese Hochzeitswerke sind tonal; ich wollte die Aufmerksamkeit nicht vom Hauptfokus des Tages ablenken – Braut und Bräutigam –, und vor allem eine angemessene Stimmung schaffen.

Im Jahr 1978 schrieb ich ein Stück namens *Ludus solemnis* für das Einweihungskonzert der neuen Orgel in der Kirche meiner Heimatstadt Forssa. Die Orgel stammt von dem Orgelbauer Veikko Virtanen; das Stück wurde von Tapio Tiitu uraufgeführt. Bei der Komposition lag die Disposition der neuen Forssa-Orgel vor mir, und mein Ausgangspunkt war ein rein orchestraler: Ich versuchte, mir die Streicher-, Holz- und Blechfarben der neuen Orgel vorzustellen. Da das Instrument noch im Bau war, konnte ich sie freilich nicht vorab ausprobieren. Tapio Tiitu gab mir den wertvollen Rat, nicht zu genau für die verschiedenen Register zu schreiben. Neben Angaben zum dynamischen Niveau, zur Oktavlage der Noten und zu möglichen Dopplungen reicht es im Hinblick auf die Klangfarbe oft, nur die wichtigsten Vorgaben zu machen (zum Beispiel, ob Zungen- oder Labialpfeifen zu verwenden sind).

Als nächstes Orgelwerk folgte *In memoriam*, das 1980 für die Beerdigung des Autors Juha Mannerkorpi komponiert wurde. Das Stück basiert auf den Tonbuchstaben von Juha Mannerkorpis Namen (h-a-a-e-r(e)=h-a-a-e-d); der Organist Lauri Esko gab die Uraufführung des Werks bei der Trauerfeier für Mannerkorpi an der kleinen Orgel der Kapelle des Honkanummi-Friedhofs. Hier konnte ich nicht im gleichen Umfang mit Klangfarben arbeiten, doch habe ich versucht, mittels der Addition oder Subtraktion von Registern das maximale dynamische Spektrum zu erzielen.

Im August 1994 fand in der Tempeliauktion kirkko (Felsenkirche) in Helsinki ein Konzert statt, bei dem meine Symphonie Nr. 8 für Orgel und Orchester und meine Symphonie Nr. 9 für Posaune und Orchester auf dem Programm standen; Solist in letzterem Werk war Christian Lindberg. Dies führte zu meinem ersten Kammermusikwerk mit Orgel, das auf Lindbergs Vorschlag entstand: *Epilog* für Posaune und Orgel (1994/98). In diesem Stück habe ich in erster Linie die kantablen Qualitäten der Posaune erkundet. Das nächste kleine kammermusikalische Werk mit Orgel war *Laulu maasta (Lied von der Erde)* für Violine, Oboe und Orgel, komponiert für die Beerdigung meines Vaters im Februar 2002. Ich selber spielte bei der Trauerfeier den Violinpart, mein Bruder Keijo war der Oboist.

Die umfangreichste meiner Kammerkompositionen mit Orgel ist *Quasi una fantasia* für Horn und Orgel. Ich habe das Werk im Dezember 2011 für Petri Komulainen und Jan Lehtola komponiert, die das Werk am 11. März 2012 in Helsinki uraufführten. Das Stück ist äußerst virtuos und von beinahe konzertanter Anlage. Mitunter spielt das Horn auch Vierteltonskalen, indem es „reine“ und „unreine“ (7., 11. und 13.) Obertöne verschiedener harmonischer Reihen kombiniert. Der Orgelpart ist etwas dünner und linearer als in meinen Solo-Organwerken, so dass das Stück besser als Kammermusik funktioniert.

2011 kündigte Jan Lehtola an, im folgenden Jahr Bachs *Kunst der Fuge* auf

der Orgel zu spielen. Ich sagte ihm, dass ich für diese Konzerte gern die unvollendete letzte Fuge, *Contrapunctus XIV*, vervollständigen wolle. Bach hatte *Contrapunctus XIV* als eine große Quadrupelfuge mit vier Themen als Höhepunkt der gesamten *Kunst der Fuge* angelegt. Mein im Juni 2011 entstandene Vervollständigung umfasst fast genau ein Drittel der gesamten Schlussfuge, und setzt in dem Moment ein, wenn die ersten drei Fugen-Themen erstmals zusammen erklingen. Nachdem die verschiedenen Kombinationen dieser drei Themen durchgespielt sind, erscheint das „Hauptthema“ der *Kunst der Fuge* in punktiertem Rhythmus und komplexen Strettas, die das punktierte Thema in Umkehrung, Augmentation und Diminution präsentieren. Das Werk gipfelt im gemeinsamen Auftritt aller vier Themen (das „Hauptthema“ jetzt in seiner ursprünglichen rhythmischen Gestalt). In dieser Fuge blieb ich Bachs Stil treu, ohne zu versuchen, bei der Fertigstellung „moderner“ zu werden. Am 4. August 2012 gab Jan Lehtola die Uraufführung der vervollständigten Fuge an der berühmten historischen Orgel der Altenburger Schlosskirche. Unmittelbar danach habe ich von *Contrapunctus XIV* Fassungen für (Streich-)Quartett und für Streichorchester eingerichtet, die mit dem Orgelstück fast identisch sind. Die Quartettfassung wurde im Mai 2012 vom Rascher Saxophone Quartet in Hamburg uraufgeführt, die Streichorchesterfassung im März 2013 von der Camerata Nordica in der Kirche von Gamleby in Schweden.

© *Kalevi Aho 2013*

Jan Lehtola ist einer der erfolgreichsten und dynamischsten finnischen Organisten seiner Generation. Er ist mit den führenden finnischen Orchestern aufgetreten und hat mit Dirigenten wie Sakari Oramo, Muhai Tang und Osmo Vänskä zusammengearbeitet. Er ist gern gesehener Gast bei vielen internationalen Festivals – u.a. Lahti Organ Festival, Kuhmo Chamber Music Festival und Festival of New Organ Music in London – und hat Recitals in bedeutenden europäischen Kirchen und Konzertsälen wie La Trinité in Paris, St. Paul’s Cathedral und Westminster Abbey in London sowie Thomaskirche und Gewandhaus in Leipzig gegeben.

Lehtola engagiert sich sehr für neue Musik; Komponisten wie Kalevi Aho, Thierry Escaich, Naji Hakim und Pehr Henrik Nordgren haben Werke für ihn geschrieben. Er ist Künstlerischer Leiter des Organo Novo Festival in Helsinki und Vorsitzender der finnischen Organum Society. Für die Finnische Rundfunkgesellschaft (YLE) und diverse Plattenfirmen hat er eine große Anzahl von Aufnahmen mit Werken von J.S. Bach, Naji Hakim, Einojuhani Rautavaara, Camille Saint-Saëns und Charles-Marie Widor eingespielt.

Zu Jan Lehtolas Orgellehrern gehören Olli Porthan, Jacques van Oortmerssen, Ludger Lohmann und Naji Hakim. Er absolvierte sein Studium in der Abteilung für Kirchenmusik der Sibelius-Akademie 1998 mit Auszeichnung. Im Jahr 2000 gab er sein Recital-Debüt an der Sibelius-Akademie; 2005 promovierte er mit einer Dissertation über Oskar Merikanto als Übermittler europäischer Einflüsse nach Finnland. Er ist Dozent für Orgel an der Sibelius-Akademie und gibt außerdem Meisterkurse.

Weitere Informationen finden Sie auf www.janlehtola.com

Kalevi Aho est né en 1949. Il a commencé à étudier le violon à l'âge de dix ans et ses premières compositions remontent également à la même époque. Aho a étudié le violon et la composition (avec Einojuhani Rautavaara) à l'Académie Sibelius à Helsinki et a poursuivi ses études à la Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst de Berlin avec Boris Blacher. Il a été professeur invité de musicologie à l'Université d'Helsinki de 1974 à 1988 et, de 1988 à 1993, professeur de composition à l'Académie Sibelius. Il fut nommé compositeur-en-résidence à l'Orchestre symphonique de Lahti en 1992 et compositeur honoraire de l'orchestre en 2011. Aho est un compositeur indépendant depuis 1993.

L'œuvre importante d'Aho comprenait en 2013 cinq opéras, quinze symphonies, vingt concertos, d'autres œuvres pour orchestre et pour voix ainsi que de la musique de chambre, des arrangements et des orchestrations d'œuvres d'autres compositeurs. Il a écrit de nombreux textes consacrés à la musique et occupé maints postes importants au sein de la vie culturelle finlandaise.

Je ne suis certainement pas le seul compositeur contemporain pour qui l'orgue pose un problème depuis longtemps.

Lorsque je compare cet instrument au piano, je trouve agaçant le fait que la manière de toucher son clavier n'influe pas l'intensité du son mais seulement son articulation (*staccato* ou *legato*). Pas plus que les phrases mélodiques ne peuvent faire entendre un *diminuendo* ou un *crescendo* comme sur un instrument à vent ou à cordes. Troisièmement, en tant qu'instrumentiste à cordes (mon instrument principal étant le violon), j'ai longtemps été perturbé par le tempérament égal de l'orgue (et du piano). Il est impossible de produire sur l'orgue des intervalles purs comme ceux d'un instrument à cordes.

D'un autre côté, l'orgue est impressionnant car il peut produire une grande variété de sonorités de couleurs différentes grâce aux différents registres. La gamme dynamique de l'instrument est étendue et la différence entre un *pianissimo* et un *fortissimo* peut être assourdissante. Chaque orgue est cependant différent et ce qui a été soigneusement conçu sur mesure pour un instrument en particulier en faisant appel à des registrations précises peut ne pas ne fonctionner sur un autre instrument.

Les premières pièces pour orgue que j'ai composées ont été la *Marche nuptiale I* (1973) et *II* (1976) qui furent entendues pour la première fois à l'occasion du mariage de ma sœur Kaija à l'église de Forssa en 1976. La *Marche nuptiale I* avait en réalité été composée en tant que cadeau de mariage pour un autre couple mais ne fut pas jouée à l'occasion de leur mariage. La troisième œuvre de cet enregistrement liée à un mariage, *Musique nuptiale*, a été composée en 1999 pour le mariage de Tuuli, la fille de Tuomas Kinberg, le directeur général de l'Orchestre symphonique de Lahti. Ces trois œuvres nuptiales sont tonales. Je ne voulais pas détourner l'attention du centre d'intérêt de cette journée, les mariés eux-mêmes, mais souhaitais plutôt créer une atmosphère appropriée.

En 1978, j'ai composé une œuvre intitulée *Ludus solemnus* pour le concert inaugural du nouvel orgue de ma ville, Forssa. L'instrument a été construit par le facteur d'orgue Veikko Virtanen et l'œuvre fut créée par Tapio Tiitu. Pendant que je composais l'œuvre, j'avais la disposition du nouvel orgue de Forssa devant moi et mon point de départ était une conception orchestrale abstraite : j'ai essayé d'imaginer les nuances du nouvel orgue semblables à celles des cordes, des bois et des cuivres. Je ne pus cependant les essayer à l'avance car l'instrument était encore en construction. Tapio Tiitu m'a donné un conseil précieux : ne pas écrire avec trop de détails pour des registres. Une indication du niveau dynamique, de l'octave à laquelle la note doit sonner, des redoublements possibles et, en termes

de couleur sonore, des nuances principales (par exemple, l'utilisation des jeux d'anches ou de fonds) suffisent habituellement.

Ma composition pour orgue suivante s'intitule *In memoriam* et fut composée en 1980 à l'occasion des funérailles de l'écrivain Juha Mannerkorpi. La pièce a été élaborée à partir des lettres musicales contenues dans le nom « Juha Mannerkorpi » (h-a-a-e-r(e)=si-la-la-mi-ré) et c'est Lauri Esko qui créa la pièce sur le petit orgue de la chapelle Honkanummi. Je ne pouvais ici jouer avec des couleurs sonores de la même ampleur qu'un grand orgue mais j'ai essayé d'ajouter et de soustraire des registrations pour parvenir à la gamme dynamique la plus étendue possible.

En août 1994 au Tempeliaukion kirkko (église Tempeliaukio d'Helsinki, toute de pierres), eut lieu un concert présentant ma huitième Symphonie pour orgue et orchestre et également ma neuvième Symphonie pour trombone et orchestre. Le soliste de ma neuvième Symphonie était Christian Lindberg qui me suggéra de composer ma première œuvre de chambre avec orgue : *Épilogue* pour trombone et orgue (1994–98). J'ai exploité dans cette œuvre les caractéristiques chantantes du trombone. La petite pièce de chambre avec orgue suivante s'intitule *Laulu maasta (Chant de la Terre)* a été composée à l'occasion des funérailles de mon père en février 2002 et est destinée au violon, au hautbois et à l'orgue. Lors de la cérémonie, je tins la partie de violon et mon frère Keijo, celle du hautbois.

La plus importante de mes compositions de chambre avec orgue est *Quasi una fantasia* pour cor et orgue. J'ai composé cette œuvre en décembre 2011 pour Petri Komulainen et Jan Lehtola qui en ont assuré la création à Helsinki le 11 mars 2012. La pièce est extrêmement virtuose et quasi concertante de nature. Le cor joue par endroit des gammes en quarts de ton en combinant les harmoniques qui sont justes et celles qui ne le sont pas (comme la septième, la onzième et la

treizième) issues de séries harmoniques différentes. La partie d'orgue est ici plus limitée et davantage linéaire que dans mes compositions pour orgue seul avec pour résultat que cette œuvre fonctionne mieux en tant que musique de chambre.

En 2011, Jan Lehtola me dit qu'il prévoyait jouer *L'Art de la fugue* de Bach à l'orgue l'année suivante. Je lui dis que je serais heureux de compléter la fugue finale laissée inachevée, *Contrapunctus XIV*, pour ces concerts. L'intention de Bach avec ce *Contrapunctus XIV* était d'écrire une quadruple fugue de grande dimension sur quatre thèmes en tant que conclusion de son recueil. Ma complétion, qui date de juin 2011, comprend exactement un tiers de la fugue conclusive complète et commence à l'endroit où les trois premiers thèmes des fugues sont entendus simultanément pour la première fois. Lorsque les combinaisons différentes de ces trois thèmes ont été entendues, le thème « principal » de *L'Art de la fugue* apparaît, exposé sur un rythme pointé, dans une strette complexe, dans laquelle il est traité en inversion, en augmentation et en diminution. L'œuvre culmine avec les quatre thèmes (le thème « principal » apparaît maintenant dans sa forme rythmique originale) entendus simultanément. Je suis demeuré fidèle dans cette fugue au style de Bach sans tenter de sonner « plus moderne » dans ma complétion. Jan Lehtola a créé la fugue complétée sur le célèbre orgue historique de l'église du château d'Altenbourg en Allemagne le 4 août 2012. Immédiatement après, j'ai réalisé des versions du *Contrapunctus XIV* pour quatuor (à cordes) et pour orchestre à cordes qui sont pratiquement identiques à la pièce pour orgue. La version pour quatuor a été créée par le Raschèr Saxophone Quartet à Hambourg en mai 2012 alors que la version pour orchestre à cordes a été créée par le Camerata Nordica à l'église Gamleby en Suède en mars 2013.

© Kalevi Aho 2013

Jan Lehtola est l'un des organistes finlandais les plus célèbres et dynamiques de sa génération. Il s'est produit avec les principaux orchestres finlandais, travaillant notamment avec les chefs Sakari Oramo, Muhai Tang et Osmo Vänskä. Il s'est produit dans le cadre de plusieurs festivals internationaux dont le Festival d'orgue de Lahti, le Festival de musique de chambre de Kuhmo et le Festival de nouvelle musique pour orgue de Londres et il a donné des récitals dans d'importantes églises européennes et salles de concert dont La Trinité à Paris, la cathédrale St-Paul et Westminster Abbey à Londres, l'Église Saint Thomas et le Gewandhaus, tous deux à Leipzig.

Dévoué à la promotion de la musique contemporaine, Lehtola s'est fait dédié des œuvres par de grands compositeurs comme Kalevi Aho, Thierry Escaich, Naji Hakim et Pehr Henrik Nordgren. En 2014, il était directeur artistique du festival Organo Novo à Helsinki et président de la société finlandaise Organum. Il a réalisé de nombreux enregistrements pour la Société de diffusion finlandaise (YLE) et diverses maisons de disques dans un répertoire incluant des compositions de J.S. Bach, Naji Hakim, Einojuhani Rautavaara, Camille Saint-Saëns et Charles-Marie Widor.

Olli Porthan, Jacques van Oortmerssen, Ludger Lohmann et Naji Hakim comptent parmi les professeurs d'orgue de Jan Lehtola. Il a obtenu son diplôme avec distinction au département de musique sacrée de l'Académie Sibelius en 1998. En 2000, il a offert son premier récital à l'Académie Sibelius et, en 2005, il recevait un doctorat pour sa thèse consacrée à Oskar Merikanto qui a propagé les influences européennes à la Finlande. En 2014, il enseignait l'orgue à l'Académie Sibelius et donne également des classes de maître.

Pour plus d'informations, veuillez consulter le site www.janlehtola.com

THE MAIN ORGAN OF ST PAUL'S CHURCH, HELSINKI, FINLAND

Kangasalan urkutehdas 1931 / Veikko Virtanen Oy 2005

DISPOSITION

I C-a3

Principal 16'
Octava 8'
Flauto Major 8'
Quintatön 8'
Rohrflöte 8' *
Gamba 8'
Octava 4' *
Flöte 4' *
Quinta 2 2/3' *
Octava 2'
Kornett 3-4 f *
Mixtur 4-6 f 2 2/3' *
Fagott 16'
Trompete 8'

II C-a3

Quintadena 16' *
Geigen Principal 8' *
Flöte 8' *
Nachhorn 8' *
Gemshorn 8' *
Octava 4'
Querflöte 4' *
Piccolo 2' *
Sesquialtera 2 f 2 2/3' *
Krummhorn 8' *
Singend regal 4' *
tremolo

III C-a3

Lieblich Gedact 16' *
Principal 8'
Fugara 8'
Spitzflöte 8' *
Gedact 8' *
Voix celeste 2 f 8' *
Flauto dolce 4' *
Viola d'amore 4'
Querpfeife 2 2/3' *
Flageolet 2' *
Terz 1 3/5' *
Harmonia aetheria 4 f 2 2/3'
Basson 16' *
Trompet harmonique 8'
Oboe 8'
Vox humana 8' *
Klarine 4'
tremolo

Pedal C-f1

Grand Bordun 32'
(octave transmission)
Violonbass 16'
Subbas 16' *
Echobass 16' (transmission)
Violoncello 8'
Flötenbass 8' (transmission)
Octava 4' *
Bombarde 16'
Trompete 8' (transmission)
Klarine 4' (transmission)

* = from the 1931 organ

II-I 8'

III-I 8'

III-II 8'

I, II, III-P 8'

III-I 16'

III 16'

II-I 4'

III-I 4'

III-II 4'

I, II, III-P 4'

General coupler 8'

General crescendo

Setzer

MATTI POHJOISAHO *registrant*

THE 1998 PORTHAN ORGAN OF KOTKA CHURCH, FINLAND

DISPOSITION

Hauptwerk C, D–c3	Brustwerk C, D–c3	Oberwerk C, D–c3	Pedal C, D–d1
Bordun 16'	Gedackt 8'	Quintaden 16'	Untersatz 32'
Principal 8'	Principal 4'	Principal 8'	Principalbaß 16'
Rohrflöte 8'	Rohrflöte 4'	Gedackt 8'	Subbaß 16'
Viola da gamba 8'	Nasat 2 2/3'	Quintaden 8'	Oktavbaß 8'
Oktave 4'	Oktava 2'	Oktave 4'	Oktavbaß 4'
Spitzflöte 4'	Quinta 1 1/3'	Rohrflöte 4'	Mixturbaß 6x
Quinta 2 2/3'	Sifflet 1'	Nasat 2 2/3'	Posaunenbaß 16'
Oktave 2'	Sesquialtera (rep.) 4/5'	Oktave 2'	Trompetenbaß 8'
Cornet (g-) 5x	Mixtur 3x	Flageolet 1'	Clarinbaß 4'
Terz 1 3/5'Mixtur 4x	Krummhorn 8'	Mixtur 4x	
Zimbel 3x		Vox humana 8'	
Trompete 8'			
Clarine 4'			

BW/HW, OW/HW (Schiebekoppel)

HW/Ped (Baßventil)

Tremulant BW (Kanaltremulant)

Schwebung OW (Kanaltremulant)

A-465 (Chorton)

Tuning system: a baroque style tuning system close to equal temperament

THE 1907/2008 ÅKERMAN & LUND ORGAN OF S:T JOHANNES KYRKA, MALMÖ, SWEDEN

DISPOSITION

Man I	Man II (SV)	Man III (SV)	Pedal
Principal 16'	Borduna 16'	Gedackt 16'	Bourdon 32'
Principal 8'	Principal 8'	Basethorn 8'	Principal 16'
Gamba 8'	Flûte double 8'	Violin 8'	Violon 16'
Flûte harm 8'	Flauto amabile 8'	Salicional 8'	Subbas 16'
Borduna 8'	Unda maris 8'	Voix céleste 8'	Principal 8'
Octava 4'	Dolce 8'	Rörflöjt 8'	Violoncelle 8'
Flûte oct 4'	Octava 4'	Flûte trav 8'	Borduna 8'
Octava 2'	Flûte d'écho 4'	Fugara 4'	Flûte 4'
Cornet 3 chor	Quinta 2 2/3'	Flûte oct 4'	Contrabasun 32'
Furniture 4 chor	Flageolette 2'	Nasard 2 2/3'	Basun 16'
Cymbale 3 chor	Plein jeu 4 chor	Octavin 2'	Fagott 16'
Trumpet 16'	Cor anglais 16'	Ters 1 3/5'	Trumpet 8'
Trumpet 8'	Corno 8'	Piccolo 1'	
Clairon 4'	Clarinette 8'	Basson 16'	
	Tremolo	Trompette harm 8'	
		Oboë 8'	
		Voix humaine 8'	
		Euphone 8'	
		Clairon harm 4'	
		Tremolo fort	
		Tremolo doux	

Manualomfång: C–a3; Pedalomfång: C–f1

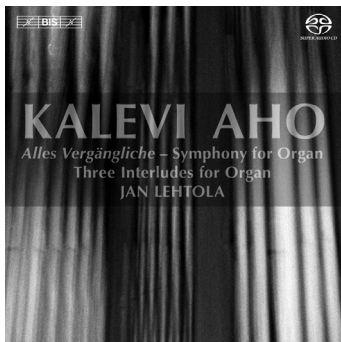
Mekanisk traktur med tre barkermaskiner för manualverken

Manualverken har slejflådor; Pedalen har slejflådor, rooseveltflådor och moteur pneumatique

Elektrisk registratur med Setzersystem; 10 generals med tryckknappar och 10 generals med trampor; Registersvällare

MAGNUS BERGLÖF *registrant*

ALSO AVAILABLE

KALEVI AHO · ORGAN MUSIC

'Alles Vergängliche', symphony for organ
Three Interludes adapted from Symphony No. 8

JAN LEHTOLA

playing the 1907/2008 Åkerman & Lund organ of S:t Johannes kyrka, Malmö, Sweden

BIS-1946 SACD

'This is an important release, and not just in terms of organ music per se, which anyone interested in intelligent modern music should investigate at the earliest opportunity.' *International Record Review*

'Aho's ability to paint vast, dramatic landscapes is impressive... Jan Lehtola's typically committed and accomplished playing provides Aho with a first-rate advocate.' *Choir & Organ*

'An excellent performance and recording... a handsome addition to the Aho catalogue.' *Musicweb-international.com*

„Der Organist Jan Lehtola, für den diese Sinfonie auch geschrieben ist, realisiert die zum Teil hochvirtuosen Strukturen gleichsam mühelos.“ *Klassik-heute.de*

KALEVI AHO · SELECT DISCOGRAPHY

Oboe Concerto; Solo IX for oboe; Sonata for Oboe and Piano

PIET VAN BOCKSTAL *oboe* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / MARTYN BRABBINS · YUTAKA OYA *piano* · BIS-1876 SACD

Quintet for Clarinet and String Quartet; Trio for Clarinet, Viola and Piano; Sonata for Two Accordions

OSMO VÄNSKÄ *clarinet* · GINA DI BELLO & SARAH KWAK *violins* · THOMAS TURNER *viola* · ANTHONY ROSS *cello*

VELI KUJALA & SUSANNE KUJALA *accordions* · SUSAN BILLMEYER *piano* · BIS-1886 SACD

Piano Concerto No. 2; Symphony No. 13 'Symphonic Characterizations'

ANTTI SIIRALA *piano* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-1316

Kysymysten kirja for mezzo-soprano & chamber orchestra; Viola Concerto; Symphony No. 14 'Rituals'

MOSYNA GROOP *mezzo-soprano* · ANNA KREETTA GRIBAJCEVIC *viola* · HERMAN RECHBERGER *percussion*

CHAMBER ORCHESTRA OF LAPLAND / JOHN STORGÅRDS · BIS-1686

Symphony No. 12 'Luosto'

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA & CHAMBER ORCHESTRA OF LAPLAND / JOHN STORGÅRDS · BIS-1676 SACD

Tuba Concerto; Contrabassoon Concerto

ØYSTEIN BAADSVIK *tuba* · NORRKÖPING SYMPHONY ORCHESTRA / MATS RONDIN

LEWIS LIPNICK *contrabassoon* · BERGEN PHILHARMONIC ORCHESTRA / ANDREW LITTON · BIS-1574

Clarinet Concerto (with Carl Nielsen's Clarinet Concerto)

MARTIN FRÖST *clarinet* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-1463 SACD

Flute Concerto (with flute concertos by Haukur Tómasson & Christian Lindberg)

SHARON BEZALY *flute* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-1499

Symphonic Dances 'Hommage à Uuno Klami'; Symphony No. 11 for six percussionists & orchestra

KROUMATA PERCUSSION ENSEMBLE · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-1336

Symphony No. 3 for violin & orchestra; Songs and Dances of Death (Mussorgsky, orch. Aho)

JAAKKO KUUSISTO *violin* · MATTI SALMINEN *bass* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-1186

Symphony No. 2; Symphony No. 7 'Insect Symphony'

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-936

Rejoicing of the Deep Waters; Symphony No. 10

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-856

Symphony No. 9 for trombone & orchestra; Cello Concerto

CHRISTIAN LINDBERG *trombone* · GARY HOFFMAN *cello* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-706

Symphony No. 8 for organ & orchestra; Pergamon for orchestra, 4 reciters & organ

HANS-OLA ERICSSON *organ* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-646

Symphony No. 1; Silence; Violin Concerto

MANFRED GRÄSBECK *violin* · LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / OSMO VÄNSKÄ · BIS-396

The music on this Hybrid SACD can be played back in Stereo (CD and SACD) as well as in 5.0 Surround sound (SACD).

Our surround sound recordings aim to reproduce the natural sound in a concert venue as faithfully as possible, using the newest technology. In order to do so, all five channels are recorded using the full frequency range, with no separate bass channel added: a so-called 5.0 configuration. If your sub-woofer is switched on, however, most systems will also automatically feed the bass signal coming from the other channels into it. In the case of systems with limited bass reproduction, this may be of benefit to your listening experience.

Special thanks to the parish of Kotka and parish of St Paul in Helsinki.
Erityöskiiotos Kotkan seurakunnalle ja Helsingin Paavalin seurakunnalle.

INSTRUMENTARIUM:

Petri Komulainen	Horn: Alexander M103
Jussi Vuorinen	Trombone: Greenhoe Bach 42G; Mouthpiece: Bach 3G
Kaija Saarikettu	Violin: Grancino; Bow: Sartory
Anna-Kaisa Pippuri	Oboe: Ludwig Frank, Berlin

RECORDING DATA

Häämarssi I & II; Hääsoitto; Ludus solemnis; In memoriam

Recording: October 2010 at St Johannes kyrka, Malmö, Sweden
Producer and sound engineer: Matthias Spitzbarth

Equipment: Neumann and Sennheiser microphones; RME Octamic D microphone preamplifier and high resolution A/D converter; Sequoia Workstation; Pyramix DSD Workstation; B&W Nautilus 802 loudspeakers; STAX headphones
Original format: 24-bit / 96 kHz

Post-production: Editing and mixing: Matthias Spitzbarth

Quasi una fantasia; Epilogue; Laulu maasta; Contrapunctus XIV*

Recording: May 2013 at St Paul's Church, Helsinki, Finland and *Kotka Church, Finland
Producer and sound engineer: Thore Brinkmann (Takes Music Production)

Equipment: Neumann microphones; RME Micstasy microphone preamplifier and high resolution A/D converter; MADI optical cabling; Sequoia Workstation; Pyramix DSD Workstation; B&W Nautilus 802 loudspeakers; STAX headphones
Original format: 24-bit / 96 kHz

Post-production: Editing and mixing: Thore Brinkmann

Executive producer: Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Kalevi Aho 2013

Translations: Andrew Barnett (English); Horst A. Scholz (German); Jean-Pascal Vachon (French)

Front cover photo: © Juan Hitters

Back cover photo of Jan Lehtola and Kalevi Aho: © Petri Komulainen

Booklet photo of Kalevi Aho: © Maarit Kytöharju

Typesetting, lay-out: Andrew Barnett (Compact Design)

BIS Records is not responsible for the content or reliability of any external websites whose addresses are published in this booklet.

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30 Fax: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-1966 SACD © & © 2014, BIS Records AB, Åkersberga.

